

Developing a Model to Identify the Factors Affecting the Bankruptcy of Companies in Iran¹

Alireza Mohammadnezami², Zahra Lashgari³, Hossein Izadi⁴

Received : 2020/09/03

Approved: 2021/01/04

Research Paper

Abstract

This paper aimed to examine the role of management errors and accounting errors in the factors causing bankruptcy in Iranian firms. Using random sampling method, fifteen experts were recruited to collect the qualitative data. A questionnaire was prepared and finalized using the Delphi method. As for quantitative data, 191 experts accountants, auditors, judges, and lawyers participated in data collection. Research questions examined the relationships between five confounding variables with each other and the items of measurement of each confounding variable with the related variable by employing structural equation modeling method with partial least squares approach and LISREL software. The sample included 191 experts in bankruptcy. Regression was used to test the research questions, the results showed that five factors of managerial errors, criminal conducts, environmental crises, accounting errors, and unpredicted events were major causes of bankruptcy in Iranian firms, with managerial errors being the most important one. Therefore, using modern management techniques at different levels of firms will be useful in preventing managerial errors in decision making and rescuing firms from bankruptcy

Keyword: Causes of bankruptcy, managerial errors, accounting errors

JEL Classification: G32, G33, M49

-
1. DOI :10.22051/jera.2021.32954.2728
  2. PhD Student of Accounting, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran. (sirnezami@gmail.com)
  3. Assistant Professor Department of Accounting, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. Corresponding Author (z_lashgari@iauctb.ac.ir)
  4. Assistant Professor Department of Accounting, Islamshahr Branch, Islamic Azad University, Islamshahr, Iran. (Izadih@yahoo.com)
- <https://jera.alzahra.ac.ir>

تدوین الگویی برای شناسایی عوامل موثر بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران^۱

علیرضا محمدنظامی^۲، زهرا لشگری^۳، حسین ایزدی^۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۶/۱۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۰/۱۵

مقاله پژوهشی

چکیده

هدف از این مقاله ارائه مدلی برای شناسایی عوامل موثر بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران بوده است. جامعه آماری در مرحله کیفی ۱۵ نفر از خبرگان در سه گروه هئرفره و برای نهایی نمودن سوالات پرسشنامه و در مرحله کمی ۱۹۱ نفر از اساتید دانشگاه و کارشناسان دادگستری بصورت تصادفی انتخاب و نظراتشان تحلیل شد. از ۳۹ سوال پرسشنامه استفاده شده در این پژوهش با استفاده از روش دلفی ۳۷ سمار کووال نهایی شده است. سپس از روش معادلات ساختاری و تایید عاملی استفاده شد تا تحلیل جامعی از تاثیر متغیرهای مکنون و اجزای سازنده آنها بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران صورت گیرد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند، پنج عامل خطاهای مدیریتی، اعمال مجرمانه، بحران‌های محیطی، خطای‌های حسابداری و عامل حوادث (طبیعی و غیر طبیعی) ابعاد اصلی مدل را تشکیل داده و بر وقوع ورشکستگی شرکت‌ها موثر هستند. بنابراین بهره‌گیری از روش‌های نوین مدیریت در سطوح مختلف شرکت‌ها ابتدا در جهت جلوگیری از بروز عوامل ورشکستگی و در درجه دوم در جهت مهار و برون رفت از ورشکستگی شرکت‌ها سودمند خواهد بود.

واژه‌های کلیدی: عوامل ورشکستگی، خطاهای مدیریتی، خطاهای حسابداری.

طبقه بندی موضوعی: M42, G33, G32.

DOI: 10.22051/jera.2021.32954.2728

۲. دانشجوی دکتری حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قزوین، قزوین، ایران، (sirnezami@gmail.com).

۳. استادیار گروه حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، تهران، ایران، (نویسنده مسئول)، (Z_lashgari@iauctb.ac.ir).

۴. استادیار گروه حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اسلامشهر، تهران، ایران، (Izadiah@yahoo.com).

https://jera.alzahra.ac.ir

مقدمه

اشخاص حقیقی و حقوقی در طول زندگی خود ممکن است دچار مشکلات اقتصادی شوند، به طوری که قادر به پرداخت دیونی که برعهده آنان است، نباشند و اموال و دارایی آنها کفاف پرداخت بدهی آنها را ندهد، پیش آمدن این حالت برای تجار و اشخاص حقوقی بیشتر محتمل است، زیرا لازمه عمل آنها قبول مخاطرات اقتصادی است و آنها همچنان که ممکن است سود ببرند احتمال دارد به عللی سرمایه خود را از دست بدهند و دیون زیادی پیدا کنند و در این صورت است که مسأله ورشکستگی بروز می کند، از آنجا که آثار ورشکستگی نه تنها شامل تاجر می شود، بلکه اغلب وضعیت اقتصادی دیگران را نیز تحت الشعاع قرار می دهد و به منافع جامعه ارتباط پیدا می کند، دولت ها به منظور حمایت از اشخاص ثالث علی الخصوص طلبکاران فعلی ورشکسته در مسأله بدهکاری و طلبکاری تجاری دخالت کرده و با وضع مقررات قانونی آنها را از مداخله در اموال خود ممنوع نموده و از شبکه اقتصادی کشور خارج می سازند. سهامداران و اعتبار دهندگان و سایر ذینفعان با ورشکسته شدن شرکت، متضرر شده و منابع خود را از دست می دهند. بنابراین لازم است که قبل از هر اقدامی، به بررسی رفتارها و عواملی که منجر به ورشکستگی می شوند پردازند. امروزه با شدت گرفتن رقابت در عرصه صنایع، بسیاری از شرکت ها ورشکست شده و از گردونه رقابت خارج شوند. این امر موجبات نگرانی صاحبان سرمایه و به طور کلی جامعه را فراهم آورده است (قدیری مقدم و همکاران، ۱۳۸۸). همچنین بحران مالی و در نهایت ورشکستگی می تواند زیان های هنگفتی را برای سهامداران، سرمایه گذاران، اعتبار دهندگان، مدیران، کارکنان، عرضه کنندگان مواد اولیه و مشتریان در پی داشته باشد. یکی از عوامل اصلی بحران مالی و به دنبال آن، ورشکستگی شرکت ها، اعمال نکردن کنترل از طرف ذینفعان مختلف شامل سهامداران، اعتبار دهندگان، مدیران، کارگران و عرضه کنندگان است (سلیمانی امیری، ۱۳۸۹). بحران مالی، خود را به سرعت نشان نمی دهد، بلکه در میان حجم انبوهی از اطلاعات مالی و غیرمالی خود را مستتر می سازند. یکی از راههایی که با استفاده از آن می توان اقدام به بهره گیری مناسب از فرصت های سرمایه گذاری و همچنین جلوگیری از به هدر رفتن منابع کرد، شناسایی عوامل ورشکستگی است. شناخت متغیرهای اثرگذار بر ورشکستگی همانند زنگ خطر، مشکلات نهفته در ساختار مالی را آشکار می کنند و امکان عکس العمل به موقع را برای مدیران، سرمایه گذاران و سایر افراد و مراجع ذینفع فراهم می آورد.

مبانی نظری پژوهش

ورشکستگی

ورشکستگی از مهم‌ترین معضلاتی است که احتمال می‌رود شرکت‌ها در عصر رقابتی حاضر با آن مواجه شوند و این موضوع با اصلی‌ترین هدف شرکت یعنی تداوم در ارتباط است (صحت، ۱۳۹۳). پیش‌بینی تداوم فعالیت در آینده از جمله عناصر مهم تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاری است (سلیمانی، ۱۳۸۹). شرکت‌ها برای بقا با چالش‌های فراوانی روبه‌رو هستند و سلامت مالی آنها علاوه بر عملکرد خود، به فعالیت سایر شرکت‌ها در صنعت بستگی دارد (احمد پور و همکاران، ۱۳۹۵). اهمیت ورشکستگی در آن است که آثار منفی آن تنها گریبان‌گیر شرکت ورشکسته نمی‌شود، بلکه سایر شرکت‌های هم‌صنعت آن نیز از این پدیده متضرر می‌شوند. در سال‌های اخیر مسئله ورشکستگی به صورت گسترده‌ای در کانون توجه محققان قرار گرفته است (نیل و فایفر، ۲۰۰۵).

انواع ورشکستگی

انواع ورشکستگی شرکتها در ایران عبارتند از ورشکستگی عادی، ورشکستگی به تقلب، ورشکستگی به تقصیر

ورشکستگی عادی

ماده ۴۱۲ قانون تجارت ایران ورشکستگی را چنین تعریف می‌کند «ورشکستگی تاجر یا شرکت تجاری در نتیجه توقف از تادیه وجوهی که بر عهده او است حاصل می‌شود» و عملاً ورشکسته به تاجر یا شرکتی اطلاق می‌شود که عجز در پرداخت بدهی‌های او قطعی و داراییهای او کمتر از بدهی‌های او باشد و اصطلاحاً می‌گویند: غرق داراییها در بدهی‌ها انجام شده است و در این مرحله حکم ورشکستگی درخواست می‌گردد و توسط محاکم قضایی پس از ارجاع به کارشناسان رسمی دادگستری در رشته حسابداری و حسابرسی جهت بررسی‌های لازم توسط آنان در صورت تایید و تعیین تاریخ توقف فعالیت و غرق دارایی‌ها در بدهی‌ها با توجه به عوامل موثر در ورشکستگی در قالب انواع ورشکستگی حکم ورشکستگی توسط محکمه صادر می‌شود.

اگر شخص تاجر بدون آنکه رفتار قابل سرزنشی از نظر حقوق کیفری داشته باشد بدون آنکه تخلفی از وی سرزند توانایی خود را از تادیه دیون از دست می‌دهد. قانون‌گذار این ناتوانی را به ورشکستگی تعبیر کرده و چون تخلفی از ناحیه تاجر سر نزده‌است آن را ورشکستگی عادی می‌نامند (منصور رحمدل، ۱۳۸۶).

ورشکستگی به تقصیر

هرگونه تعدی یا تفریط (انجام یا ترک فعلی بدون اذن و غیر متعارف) تاجر یا شرکت تجاری به سرمایه مردم که قانون‌گذار آن را به تقصیر تعبیر کرده و نهایتاً منجر به توقف در تادیه دیون شود تاجر را در معرض محکومیت کیفری به ورشکستگی به تقصیر قرار می‌دهد (منصور رحمدل، ۱۳۸۶).

ورشکستگی به تقلب

منظور از ورشکستگی به تقلب آن است که تاجر در واقع ورشکسته نیست بلکه با توسل به تقلب خود را ورشکسته نشان می‌دهد. مصادیق توسل تاجر به تقلب در ماده ۵۴۹ قانون تجارت پیش‌بینی شده است. تاجر را در معرض محکومیت به ورشکستگی به تقلب قرار می‌دهد (منصور رحمدل، ۱۳۸۳).

عوامل موثر بر ورشکستگی

تعیین دلیل یا دلایل دقیق ورشکستگی و مشکلات مالی در هر مورد خاص کار آسانی نیست. در اغلب موارد دلایل متعددی با هم منجر به پدیده ورشکستگی می‌شود (سعیدی و افشاری جو، ۱۳۸۹). ورشکستگی زمانی رخ می‌دهد که شرکت زیان‌های دائمی و جدی داشته یا توانایی بازپرداخت بدهی‌هایی را که فراتر از دارایی‌های آن است، نداشته باشد. (عرب مازار و اکبری شه میرزادی ۱۳۸۷). دلایل ورشکستگی را می‌توان به طور کلی به دو دسته دلایل درون سازمانی و برون سازمانی تقسیم نمود. دلایل برون سازمانی عبارتند از: ویژگی‌های سیستم اقتصادی، رقابت، تغییرات در تجارت و بهبودها و انتقالات در تقاضای عمومی، نوسانات تجاری، تأمین مالی و تصادفات. عوامل درون سازمانی ورشکستگی واحدهای تجاری عواملی هستند که واحد تجاری می‌تواند با انجام اقدامات مناسب، از آنها جلوگیری کند. اغلب این عوامل ناشی از تصمیم‌گیری غلط است و مسئولیت آنها را باید به طور مستقیم متوجه خود واحد تجاری دانست.

این عوامل عبارتند از: اعطای بیش از حد اعتبار، مدیریت نا کارا، سرمایه ناکافی، خیانت و تقلب (خواجوی و امیری، ۱۳۹۲).

مروری بر پیشینه پژوهش

مریم پور انصاری (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان دلیل ورشکستگی شرکت‌ها و راهکارهای مهمی که نمی‌دانید دلایل ورشکستگی شرکتها انگیزه اشتباه، مدیریت ضعیف، مشکلات مالی، مشکلات اقتصادی، مشکلات حقوقی، عدم استفاده از نوع آوری در شرکتها بیان شده است. خواجوی و امیری (۱۳۹۲)، در پژوهشی تحت عنوان شناسایی مهم ترین عوامل موثر در ورشکستگی شرکت‌ها با استفاده از تکنیک تاپسیس و تحلیل سلسله مراتبی به بحث و بررسی پرداختند. نتایج نشان داد که مهمترین عامل ورشکسته شدن شرکت‌ها عدم شناخت بازار معرفی شد. نسبت کل بدهی به کل دارایی و خصوصیت مدیران به عنوان دیگر عوامل کلیدی ورشکستگی شناسایی شدند. همچنین دلایل ورشکستگی را می‌توان به طور کلی به دو دسته دلایل درون سازمانی و برون سازمانی تقسیم نمود. دلایل برون سازمانی عبارتند از: ویژگی‌های سیستم اقتصادی، رقابت، تغییرات در تجارت و بهبودها و انتقالات در تقاضای عمومی، نوسانات تجاری، تأمین مالی و تصادفات. عوامل درون سازمانی ورشکستگی واحدهای تجاری عواملی هستند که واحد تجاری می‌تواند با انجام اقدامات مناسب، از آنها جلوگیری کند. اغلب این عوامل ناشی از تصمیم‌گیری غلط است و مسئولیت آنها را باید به طور مستقیم متوجه خود واحد تجاری دانست. این عوامل عبارتند از: اعطای بیش از حد اعتبار، مدیریت نا کارا، سرمایه ناکافی، خیانت و تقلب.

اکبری شه‌میرزادی و عرب مازار (۱۳۸۷) در پژوهشی بیان نموده است ورشکستگی زمانی رخ می‌دهد که شرکت زیان‌های دائمی و جدی داشته یا توانایی بازپرداخت بدهی‌هایی را که فراتر از دارایی‌های آن است، نداشته باشد.

آندرو و مارکو^۱ (۲۰۱۹)، در پژوهشی تحت عنوان «اهرم شرکتی و حقوق کارمندان در ورشکستگی» به بحث و بررسی پرداختند. وجود کارمندان قوی از لحاظ علمی و تجربی که در مبلغ حقوق آنان مستتر است موجب افزایش اهرم شرکتی و در مقابله با جریان ورشکستگی در شرکتها خواهد بود.

اونس (۲۰۱۷) معتقد است که همزمان با پیش‌بینی احتمال ورشکستگی، ارزش‌گذاری شرکت توسط سرمایه‌گذاران کاهش می‌یابد؛ زیرا آنها ارزش‌های تسویه و انحلال را نسبت به سودهای اقتصادی آتی، مربوط تر در نظر می‌گیرند و این نشان دهنده کاهش محتوای اطلاعاتی سود است.

ریتا کارسازنه و آنت پریدی (۲۰۱۵) بخش اصلی این پژوهش، تجزیه و تحلیل دلایل ورشکستگی شرکت‌های کوچک غذایی در مجارستان است. در این پژوهش موقعیت شرکت‌های صنایع غذایی در مجارستان و ویژگی‌های ورشکستگی آن بررسی شد. عمده شرکت‌های فعال در این بخش، اندازه کوچک و متوسط است، که با عملکرد بسیار پایینی در حال فعالیت هستند. موفقیت شرکت‌ها در بخش صنایع غذایی به شکلی گسترده تحت تأثیر هزینه‌های مالی و هزینه‌هایی از نوع مواد است، به دلیل سطح بالای پرتفوی بدهی، سهم دارایی‌های سرمایه‌گذاری شده زیر ۵۰ درصد است، سرمایه‌گذاری در صنایع پایین است، از این رو فعالیت آنها تحت تأثیر نوسانات اقتصادی قرار می‌گیرد. از ویژگی‌های بخش فرآوری گوشت و تولید نان، مشکلات نقدینگی است. از نظر ساختار مالکیت تغییرات زیادی در بین این بخش‌ها وجود دارد؛ برخی بخش‌ها (مثلاً تولید شکر) دارای ۱۰۰ درصد سرمایه خارجی هستند، براساس تحلیل نقاط ضعف و قوت؛ این نتیجه گرفته شد که قیمت مواد خام و هزینه‌های تولید، تهدیدی جدی هستند. بعلاوه، رشد آهسته تقاضای اقتصاد کلان و همچنین اقتصاد سیاه و زیرزمینی نیز برای بخش اثرات منفی می‌گذارند. زنجیره خرده‌فروشی در موقعیتی است که فشار زیادی بر تأمین‌کنندگان صنایع غذایی وارد می‌کند.

برادلی و روباج^۱ (۲۰۰۲) از ضعف مدیریت به عنوان مهمترین دلیل ورشکستگی شرکت‌ها یاد کردند. آنها عنوان کردند که خطاهای مدیریتی، هزینه‌های بالا، ضعف در فعالیت‌های مالی، بی‌اثر بودن فعالیت‌های فروش و افزایش هزینه‌های تولیدی از جمله دلایل افزایش ریسک ورشکستگی است.

همان‌طور که ملاحظه می‌گردد روی عوامل جامع موثر بر ورشکستگی، پژوهش‌های کمی در داخل و خارج از کشور شده است و مهم‌تر از آن گروه‌بندی جامعی از عوامل وجود نداشته است که با توجه به انجام این پژوهش بررسی عوامل موثر بر ورشکستگی شرکتها در ایران و نقش

1. Bradley, D. & Rubach, M

خطاهای مدیریتی و حسابداری پژوهش‌های گذشته را کاملتر و در دسترس استفاده کنندگان قرار خواهد داد.

سوالات پژوهش

سوالات پژوهش به شرح زیر مطرح می‌شود:

۱- چه عواملی بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران تأثیر دارند؟

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کاربردی از نوع آمیخته (کیفی- کمی) می‌باشد. نحوه گردآوری داده‌های کیفی از نوع پژوهش‌های علی یا پس رویدادی (کشف علتها و عوامل بروز حادثه) و با استفاده از مطالعه پرونده‌های شرکت‌های ورشکسته می‌باشد و نحوه گردآوری داده‌های کمی توصیفی و از نوع پیمایشی می‌باشد. در این بخش کمی، با توجه به زمان گردآوری داده‌ها، پژوهش از نوع مقطعی می‌باشد.

در بخش کیفی: روش پژوهش در این پژوهش از تکنیک دلفی (پیش‌بینی آینده) استفاده می‌شود. تکنیک دلفی شامل جمع‌بندی اطلاعات در مورد نقطه نظرات متخصصان و کارشناسان در خصوص آینده است. این پایه‌ای است برای گمانه‌زنی کارشناسان در پیش‌بینی مسائل در مطالعات مورد نظر. پس از جمع‌آوری نقطه نظرات متخصصان برای ارزیابی مجدد آنها دیگر بار به همان متخصصان مراجعه می‌شود. این فرآیند تا زمان رسیدن به توافق بروی آراء مشترک ادامه می‌یابد.

بخش کیفی پژوهش

برای ارائه یک الگوی عملیاتی از شناسایی عامل‌های ورشکستگی، ۳۹ شاخص را در قالب ۵ حوزه: بحران‌های محیطی (اقتصادی و سیاسی)، خطاهای مدیریتی (مالی، صنعتی، بازرگانی)، خطاهای حسابداری، حوادث، اعمال مجرمانه در بک سناریویی که توسط جامعه فنی بوسیله روش دلفی طراحی شده، استفاده شده است. برای اندازه‌گیری هر یک از این شاخص‌ها، یک سوال مطرح شده است که میزان تأثیرگذاری آن را بر ورشکستگی‌های شرکت‌ها در ایران را اندازه‌گیری می‌کند. برای شناسایی و تأیید شاخص‌ها از رویکرد دلفی استفاده می‌شود. برای این کار، پرسشنامه در سه مرحله بین ۱۵ خبره (سه گروه ۵ نفره) از استادان دانشگاهی در رشته حسابداری و متخصص در امر ورشکستگی (کارشناسان رسمی دادگستری) توزیع گردید.

سوالات مرتبط با خطاهای مدیریتی و اثرات آن بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران

- ۱- دریافت وام و تسهیلات بانکی (با سودی بیشتر از بازده وجوه) بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران به چه میزان تأثیرگذار است؟
- ۲- خریدهای اعتباری و فروش به قیمتی کمتر از قیمت خرید بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران به چه میزان تأثیرگذار است؟
- ۳- فروش کالا به قیمتی کمتر از بهای تمام شده بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران به چه میزان تأثیرگذار است؟
- ۴- پیش فروش کالا به قیمتی کمتر از بهای تمام شده بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران به چه میزان تأثیرگذار است؟
- ۵- ضمانت سنگین تعهدات مالی دیگران در صورت تحقق پرداخت ضمانت‌نامه توسط ضامن بدون معوض بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران به چه میزان تأثیرگذار است؟
- ۶- ناتوانی در مقابله با استراتژی و تاکتیک‌های رقبا بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران به چه میزان تأثیرگذار است؟
- ۷- تغییر سلیقه مشتریان و تقاضای عمومی بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران به چه میزان تأثیرگذار است؟
- ۸- مشکلات در اداره سازمان و عدم وجود نظام راهبری و مدیریت ناکارآمد بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران به چه میزان تأثیرگذار است؟
- ۹- کیفیت ضعیف کالاهای تولیدی بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران به چه میزان تأثیرگذار است؟
- ۱۰- اشکال در مستندسازی فعالیت‌ها و فرآیندهای عملیاتی به منظور انتقال اطلاعات به تصمیم‌گیرندگان درون‌سازمانی و برون‌سازمانی در ایران به چه میزان تأثیرگذار است؟
- ۱۱- مدیریت دولتی یا خصولتی بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران به چه میزان تأثیرگذار است؟
- ۱۲- ربا دادن و ربا گرفتن بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران به چه میزان تأثیرگذار است؟
- ۱۳- رشد کنترل نشده بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران به چه میزان تأثیرگذار است؟

سوالات مرتبط با اعمال مجرمانه و اثرات آن بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران

- ۱- انجام معاملات با قیمت‌های غیرواقعی بین واحدهای تجاری در گروه شرکت‌ها (هلدینگ) و شرکت‌ها با سرمایه‌گذاران مشترک بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران به چه میزان تأثیرگذار است؟

- ۲- اخذ تسهیلات بانکی و مصارف آنها در خارج از فعالیت شرکت بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران به چه میزان تأثیرگذار است؟
- ۳- خریداران شرکت‌های دولتی با اهداف و انگیزه‌های عدم فعالیت شرکت و فروش دارایی‌های ثابت بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران به چه میزان تأثیرگذار است؟
- ۴- حساب‌سازی در شرکت‌ها با اهداف فرار مالیاتی و فرار از پرداخت بدهی‌های، بانک‌ها و اشخاص بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران به چه میزان تأثیرگذار است؟
- ۵- ممیزین مغرض مالیاتی و ممیزین مغرض سازمان تأمین اجتماعی بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران به چه میزان تأثیرگذار است؟
- ۶- برخورد با موارد خاصی از جمله کلاهبرداری، سرقت، خیانت بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران به چه میزان تأثیرگذار است؟
- ۷- اخذ و پرداخت رشوه بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران به چه میزان تأثیرگذار است؟

سوالات مرتبط با خطاهای حسابداری و مالی و اثرات آن بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران

- ۱- عدم ارائه صورت‌های مالی حسابرسی شده توسط حسابرسان مستقل بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران به چه میزان تأثیرگذار است؟
- ۲- عدم استقلال حسابرس در یک واحد تجاری بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران به چه میزان تأثیرگذار است؟
- ۳- سرمایه ناکافی و ساختار سرمایه نامناسب بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران به چه میزان تأثیرگذار است؟
- ۴- محافظه کاری در اعلام شاخص‌های اقتصادی مانند نرخ تورم (توسط سازمان برنامه و بودجه و بانک مرکزی) بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران به چه میزان تأثیرگذار است؟
- ۵- عدم نقدینگی و کمبود سرمایه در گردش بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران به چه میزان تأثیرگذار است؟
- ۶- عدم شفافیت در ارائه صورت‌های مالی بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران به چه میزان تأثیرگذار است؟

- ۷- نداشتن تخصص و تجربه ناکافی در فعالیت واحد تجاری بر ورشکستگی شرکت هادر ایران به چه میزان تأثیر گذار است؟
- ۸- عدم انتخاب بازرس صلاحیت دار بر ورشکستگی شرکت هادر ایران به چه میزان تأثیر گذار است؟
- ۹- عدم انتخاب حسابدار صلاحیت دار بر ورشکستگی شرکت هادر ایران به چه میزان تأثیر گذار است؟
- ۱۰- حاکمیت شرکتهای ضعیف بر ورشکستگی شرکت هادر ایران به چه میزان تأثیر گذار است؟
- ۱۱- توزیع سودهای موهوم بر ورشکستگی شرکت هادر ایران به چه میزان تأثیر گذار است؟
- ۱۲- توزیع سودهای غیر عملیاتی بر ورشکستگی شرکت هادر ایران به چه میزان تأثیر گذار است؟
- ۱۳- جریان ضعیف نقدینگی بر ورشکستگی شرکت هادر ایران به چه میزان تأثیر گذار است؟

مرتبط با بحران‌های محیطی (اقتصادی و سیاسی) و اثرات آن بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران

- ۱- مواجهه با بحران‌های محیطی اقتصادی (مانند رکود، تورم و...) بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران به چه میزان تأثیر گذار است؟
- ۲- فروش رانتهای اقتصادی بر ورشکستگی شرکت هادر ایران به چه میزان تأثیر گذار است؟
- ۳- بالا بودن نرخ سودهای بانکی بر ورشکستگی شرکت هادر ایران به چه میزان تأثیر گذار است؟
- ۴- پرداخت بدهی ارزی غیر سرمایه‌ای در شرایط تورمی نرخ ارز بر ورشکستگی شرکت هادر ایران به چه میزان تأثیر گذار است؟
- ۵- اعمال قوانین محدود کننده فعالیت‌های تجاری جدید ملی یا بین‌المللی (مانند تحریم‌ها) بر ورشکستگی شرکت هادر ایران به چه میزان تأثیر گذار است؟

سوال مرتبط با حوادث و اثرات آن بر ورشکستگی شرکت‌ها در ایران

- ۱- مواجهه با حوادث اعم از طبیعی (مانند سیل، زلزله، طوفان) و غیرطبیعی (مانند آتش‌سوزی، جنگ، شیوع بیماری‌های واگیر) بر ورشکستگی شرکت هادر ایران به چه میزان تأثیر گذار است؟

یافته‌های رویکرد دلفی

ضریب کندال یک آزمون ناپارامتریک است که برای تعیین میزان هماهنگی بین نظرات استفاده می‌شود. اگر ضریب کندال صفر باشد؛ یعنی عدم توافق و اگر یک باشد؛ یعنی توافق کامل است. نتیجه این آزمون در نگاره (۱) قابل بررسی است.

نگاره (۱): نتایج روش دلفی

ضریب کندال	دلفی سوم		دلفی دوم		دلفی اول		شماره شاخص
	انحراف معیار	میاتگین	انحراف معیار	میاتگین	انحراف معیار	میاتگین	
۰/۷۴	۱/۵۱	۳/۴	۰/۸۳	۴/۲	۰/۴۴	۳/۸	سوال ۱
۰/۷۸	۱/۳۰	۳/۸	۱/۱۴	۳/۴	۰/۸۳	۳/۸	سوال ۲
۰/۷۲	۱/۶۷	۳/۴	۱/۴۸	۳/۲	۱/۳۴	۳/۴	سوال ۳
۰/۸۲	۱/۲۲	۴/۰	۱/۰۹	۳/۸	۰/۵۴	۴/۴	سوال ۴
	حذف				۱/۳	۱/۸	سوال ۵
۰/۸۱	۱/۱۴	۳/۶	۱/۱۴	۳/۶	۰/۸۹	۳/۶	سوال ۶
۰/۷۹	۱/۶۴	۳/۲	۱/۶۴	۳/۲	۰/۸۳	۳/۲	سوال ۷
	حذف				۰/۸۳	۱/۸	سوال ۸
۰/۷۳	۱/۵۱	۳/۶	۱/۵۱	۳/۶	۱/۰۰	۴/۰	سوال ۹
۰/۸۸	۱/۲۲	۴/۰	۱/۰۹	۳/۸	۰/۸۹۴۴۳	۳/۶	سوال ۱۰
۰/۹۱	۱/۵۸	۳/۰	۰/۵۴	۴/۶	۱/۰۹۵۴۵	۳/۲	سوال ۱۱
۰/۷۶	۰/۸۳	۴/۲	۰/۸۳	۳/۸	۱/۰۰	۳/۰	سوال ۱۲
۰/۷۳	۱/۴۱	۴/۰	۱/۳۰	۳/۸	۱/۳۴۱۶۴	۳/۴	سوال ۱۳
۰/۷۴	۱/۰۹	۳/۸	۰/۸۹	۳/۴	۱/۱۴	۳/۶	سوال ۱۴
۰/۷۷	۰/۸۳	۴/۲	۱/۱۴	۳/۶	۱/۱۴	۳/۶	سوال ۱۵
۰/۷۸	۰/۴۴	۴/۲	۰/۴۴	۳/۸	۱/۰۹	۳/۸	سوال ۱۶
۰/۷۸	۰/۵۴	۴/۴	۰/۴۴	۴/۲	۰/۴۴	۴/۲	سوال ۱۷
۰/۸۲	۰/۵۴	۴/۶	۰/۸۳	۴/۲	۰/۰۰	۴/۰	سوال ۱۸
۰/۸۳	۱/۲۲	۴/۰	۱/۱۴	۳/۶	۰/۷۰۷۱۱	۳/۰	سوال ۱۹
۰/۷۵	۰/۷۰	۴/۰	۰/۷۰	۴/۰	۱/۱۴۰۱۸	۳/۴	سوال ۲۰
۰/۷۶	۰/۷۰	۴/۰	۰/۴۴	۳/۸	۱/۰۰	۳/۰	سوال ۲۱
۰/۷۱	۰/۸۳	۴/۲	۰/۷۰	۴/۰	۱/۱۴	۳/۴	سوال ۲۲
۰/۷۹	۰/۴۴	۴/۸	۱/۳۰	۴/۲	۰/۵۴	۳/۶	سوال ۲۳
۰/۷۴	۰/۵۴	۴/۴	۰/۵۴	۴/۴	۰/۵۴	۴/۶	سوال ۲۴

شماره شاخص	دلفی اول		دلفی دوم		دلفی سوم		ضریب کندال
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	
سوال ۲۵	۴/۰	۱/۲۲	۴/۶	۰/۵۴	۴/۶	۰/۵۴	۰/۷۳
سوال ۲۶	۴/۶	۰/۵۴	۴/۲	۰/۸۳	۴/۶	۰/۵۴	۰/۷۸
سوال ۲۷	۴/۴	۰/۵۴	۴/۰	۱/۰۰	۴/۴	۰/۸۹	۰/۷۶
سوال ۲۸	۴/۰	۱/۰۰	۴/۲	۰/۸۳	۴/۶	۰/۵۴	۰/۸۳
سوال ۲۹	۳/۶	۱/۱۴	۴/۴	۰/۵۴	۴/۴	۰/۵۴	۰/۷۶
سوال ۳۰	۴/۲	۰/۴۴	۴/۲	۰/۴۴	۴/۴	۰/۵۴	۰/۷۸
سوال ۳۱	۳/۴	۱/۱۴	۳/۸	۰/۸۳	۴/۲	۰/۸۳	۰/۸۹
سوال ۳۲	۳/۶	۱/۱۴	۳/۶	۰/۸۹	۴/۲	۰/۴۴	۰/۸۳
سوال ۳۳	۳/۶	۰/۸۹	۳/۴	۱/۵۱	۴/۲	۰/۸۳	۰/۸۵
سوال ۳۴	۳/۸	۱/۰۹	۴/۲	۱/۳۰	۴/۸	۰/۴۴	۰/۷۵
سوال ۳۵	۳/۸	۱/۰۹	۳/۸	۰/۸۳	۴/۲	۰/۸۳	۰/۷۳
سوال ۳۶	۳/۲	۰/۸۳	۴/۰	۰/۷۰	۴/۲	۰/۸۳	۰/۷۲
سوال ۳۷	۳/۴	۱/۱۴	۳/۸	۰/۸۳	۴/۲	۰/۸۳	۰/۷۶
سوال ۳۸	۳/۶	۱/۱۴	۴/۲	۰/۴۴	۴/۴	۰/۵۴	۰/۷۲
سوال ۳۹	۳/۸	۱/۳۰	۴/۲	۰/۸۳	۴/۶	۰/۵۴	۰/۷۹

≠ با توجه به جدول بالا مشخص است که میانگین تمامی شاخص‌ها به غیر از شاخص‌های شماره ۵ و ۸، بیشتر از ۳ گزارش شده‌اند و بنابراین در پژوهش باقی می‌مانند. ولی شاخص‌های شماره ۵ و ۸ از دور اول دلفی حذف می‌شوند (به دلیل کمتر بودن میانگین از ۳).

≠ با توجه به نظرات خبرگان در دور دوم این نتیجه حاصل شد که تمامی ۳۷ شاخص‌های تایید شده در مرحله اول، مورد قبول می‌باشند (بیشتر بودن میانگین از ۳) و بنابراین در پژوهش باقی می‌مانند.

≠ با توجه به نظرات خبرگان در دور سوم این نتیجه حاصل شد که تمامی شاخص‌های شناسایی شده قابل قبول می‌باشند و میانگین تمامی شاخص‌ها بالاتر از ۳ بدست آمده است.

≠ دور آخر دلفی: در این بخش به منظور تعیین اتفاق نظر با استفاده از روش دلفی میان متخصصان، از ضریب هماهنگی کندال استفاده می‌شود. ضریب هماهنگی

کنندال نشان می‌دهد افرادی که چندین مقوله را بر اساس اهمیت آنها مرتب کرده‌اند، معیارهای مشابهی را برای قضاوت درباره اهمیت هر یک از مقوله‌ها به کار و از این لحاظ با یکدیگر اتفاق نظر دارند. در صورت وجود اتفاق نظر میان اعضا، میزان ضریب هماهنگی کندال بیشتر از ۰/۷ و در صورت عدم اتفاق نظر این عدد کمتر از ۰/۵ می‌باشد. به دلیل آن که ضریب هماهنگی کندال برای پاسخ اعضا درباره شاخص‌ها در دور سوم بیانگر اتفاق نظر قوی و در مواردی بسیار قوی میان اعضای پانل است و با توجه به این که در دور دوم دلفی نتایج تفاوت بسیار ناچیزی را با نتایج دور سوم نشان دادند، انجام دورهای دلفی متوقف شد و شاخص‌های نهایی تایید شدند.

بخش کمی پژوهش

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری عبارت است از کارشناسان رسمی دادگستری در رشته حسابداری و حسابرسی، قضات و وکلاء در ایران می‌باشد. نمونه آماری جهت پاسخگویی به سوالات پرسشنامه به روش تصادفی ساده از میان کارشناسان رسمی دادگستری در رشته حسابداری و حسابرسی، قضات، و کلا که در امر ورشکستگی متخصص بوده‌اند و تعداد تقریبی آنها ۳۸۰ نفر برآورده شده است، با استفاده از فرمول کوکران به تعداد زیر انتخاب می‌شوند:

$$n = \frac{\frac{z^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left[\frac{z^2 pq}{d^2} - 1 \right]} = 191.28$$

بنابراین تعداد نمونه آماری پژوهش باید ۱۹۱ نفر باشد که از بین از کارشناسان رسمی دادگستری در رشته حسابداری و حسابرسی، قضات، وکلا که متخصص در امور ورشکستگی بوده انتخاب و برای پاسخ‌گویی به سوالات (پرسشنامه) پژوهش در نظر گرفته شده‌اند.

یافته‌های توصیفی

ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخ‌دهندگان پرسشنامه به شرح زیر است:

نگاره (۲): فراوانی ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخ‌دهندگان پرسشنامه

درصد معتبر	فراوانی	نوع	نوع فراوانی
۳۲/۲۹	۵۶	قاضی‌ها	شغل افراد
۷۴/۴۹	۹۵	کارشناسان رسمی دادگستری	شغل افراد
۹۴/۲۰	۴۰	وکلا	شغل افراد
۴۱/۳۱	۶۰	۱ سال تا ۱۰ سال	سابقه کار افراد
۰۸/۲۴	۴۶	بین ۱۱ تا ۲۰ سال	سابقه کار افراد
۵۰/۴۴	۸۵	بیشتر از ۲۰ سال	سابقه کار افراد
۶۰/۴۶	۸۹	۱۰ تا ۱۰۰ عدد	سابقه تعداد پرونده‌های ورشکستگی
۸۹/۳۰	۵۹	بین ۱۱ تا ۲۰ عدد	سابقه تعداد پرونده‌های ورشکستگی
۵۱/۲۲	۴۳	بیشتر از ۲۱ عدد	سابقه تعداد پرونده‌های ورشکستگی
۴۶	۸۷	لیسانس	فراوانی تحصیلی
۲۸	۵۴	فوق لیسانس	فراوانی تحصیلی
۲۶	۴۹	دکتری	فراوانی تحصیلی
۱۰۰	۱۹۱	جمع کل برای هر یک از ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخ‌دهندگان پرسشنامه	

با توجه به نگاره شماره (۲) ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخ‌دهندگان پرسشنامه ملاحظه می‌شود:

۴۰,۷۴ درصد افراد پاسخ‌دهنده کارشناسی رسمی دادگستری، ۲۹,۳۲ درصد قاضی و ۲۰,۹۴ درصد وکیل بوده‌اند.

و ۳۱,۴۱ درصد افراد دارای سابقه کار کمتر از ۱۰ سال، ۲۴,۰۸ درصد بین ۱۱ تا ۲۰ سال و ۴۴,۵ درصد بیشتر از ۲۰ سال بوده‌اند.

و ۴۶,۶ درصد کمتر از ۱۰ عدد، ۳۰,۸۹ درصد بین ۱۱ تا ۲۰ عدد و ۲۲,۵۱ درصد بیشتر از ۲۱ عدد پرونده‌هایی قبلاً با موضوع ورشکستگی در سابقه بررسی‌های کاری خود داشته‌اند و ۸۷ نفر دارای تحصیلات لیسانس، ۵۴ نفر دارای تحصیلات فوق لیسانس و ۴۹ نفر دارای تحصیلات دکتری می‌باشند.

تحلیل عاملی تأییدی

به منظور ارزیابی روایی پژوهش از روایی سازه یا عامل استفاده شد که یکی از پرکاربردترین مقیاس‌های محاسبه روایی است و توسط روش تحلیل عاملی تأییدی محاسبه می‌شود. در تعیین

روایی، لازم است نشانگرهایی که در برآورد سازه دارای مقدار بار عاملی کمتر از ۰,۴ و یا مقدار t آنها معنی دار نیست، حذف شوند. به مجموعه عملیات صورت گرفته در قالب تحلیل عاملی تاییدی، مدل اندازه گیری اطلاق می‌شود.

نتایج این تحلیل در نگاره ۲ ارائه شده است. در مدل معادلات ساختاری برای آزمون معناداری پارامترهای مورد نظر از شاخص آماری t استفاده می‌شود. بنابراین پارامترهایی که دارای مقادیر بزرگتر از نتایج تحلیل عاملی تاییدی با توجه به آماره t در جدول ۲ نشان می‌دهد که برای تمام ضرایب این نشانگرها و صفت‌های مکنون مورد مطالعه، بالاتر از مقدار ۱,۹۶ است. مدل اندازه‌گیری مورد استفاده در پژوهش حاضر مناسب بوده و نشان از این دارند که نشانگرهای مورد استفاده برای اندازه‌گیری متغیرهای مکنون شامل (اعمال مجرمانه - اعمال مدیریتی - خطاهای حسابداری - خطاهای محیطی - حوادث طبیعی و غیر طبیعی)، مطالعه این پژوهش با ساختار عاملی و زیربنای نظری تطابق قابل قبولی دارد. همچنین با توجه به اینکه مقدار AVE بالاتر از ۰,۵، مقدار CR بالاتر از ۰,۶ و ضریب آلفای کرونباخ بالاتر از ۰,۷ باشد. با توجه به اینکه فقط یک شاخص در عامل حوادث (طبیعی و غیر طبیعی) جای گرفته است، بر طبق استاندارد روش تحلیل عاملی اکتشافی این عامل در مراحل بعد تحلیل، از پژوهش حذف می‌شود. به عبارت دیگر، چون فقط یک شاخص در عامل حوادث گزارش شده است، بر طبق قانون تحلیل عاملی اکتشافی آن شاخص باید حذف شود و در مدل تحلیل عاملی تاییدی ظاهر نمی‌شود.

روایی و پایایی مدل پژوهش مناسب و قابل قبول می‌باشد که نتایج آن در ادامه آمده است.

نگاره (۳): نتایج مدل اندازه‌گیری تحلیل عاملی تاییدی

متغیرها (سازه)	شاخص (زیرسازه)	بار عاملی (ضریب مسیر)	t	آلفای کرونباخ	ضریب پایایی توکیبی (CR)	AVE
اعمال مدیریتی	۱ (سوال ۴)	۰,۷۳	۱۱,۵۳	۰,۷۶۷	۰,۸۹۷	۰,۵۴۵
	۲ (سوال ۶)	۰,۷۳	۱۱,۴۶			
	۳ (سوال ۷)	۰,۲۹	۳,۹۰			
	۴ (سوال ۱۳)	۰,۵۷	۸,۲۹			
	۵ (سوال ۱۴)	۰,۵۷	۸,۴۱			
	۶ (سوال ۱۵)	۰,۵۹	۸,۷۲			
	۷ (سوال ۱۸)	۰,۷۸	۱۲,۶۱			
	۸ (سوال ۲۲)	۰,۸۷	۱۴,۹۵			

متغیرها(سازه)	شاخص(زیرسازه)	بار عاملی (ضریب مسیر)	t	آلفای کرونباخ	ضریب پایایی ترکیبی(CR)	AVE
	۹(سوال۲۳)	۰,۷۹	۱۲,۹۳			
	۱۰(سوال۲۴)	۰,۷۸	۱۲,۶۱			
	۱۱(سوال۳۹)	۰,۷۹	۱۲,۹۹			
اعمال مجرمانه	۱(سوال۳)	۰,۷۱	۱۰,۹۲	۰,۷۲۸	۰,۷۹۹	۰,۶۰۴
	۲(سوال۱۲)	۰,۷۱	۱۰,۹۴			
	۳(سوال۲۵)	۰,۷۶	۱۱,۹۹			
	۴(سوال۲۶)	۰,۸۱	۱۳,۱۳			
	۵(سوال۲۷)	۰,۶۶	۹,۹۷			
	۶(سوال۳۱)	۰,۵۵	۹,۶۴			
	۷(سوال۳۲)	۰,۲۸	۳,۷۷			
خطای حسابداری	۱(سوال۱)	۰,۵۷	۸,۲۵	۰,۸۲۴	۰,۹۰۸	۰,۶۷۷
	۲(سوال۲)	۰,۴۷	۶,۵۱			
	۳(سوال۱۶)	۰,۶۷	۱۰,۰۴			
	۴(سوال۱۹)	۰,۷۳	۱۱,۳۵			
	۵(سوال۲۰)	۰,۷۲	۱۱,۱۹			
	۶(سوال۲۱)	۰,۷۳	۱۱,۲۴			
	۷(سوال۲۸)	۰,۴۲	۵,۸۴			
	۸(سوال۲۹)	۰,۶۵	۹,۷۲			
	۹(سوال۳۰)	۰,۶۰	۸,۸۱			
	۱۰(سوال۳۴)	۰,۴۹	۶,۹۴			
	۱۱(سوال۳۵)	۰,۴۸	۶,۶۴			
	۱۲(سوال۳۷)	۰,۵۶	۸,۰۲			
خطاهای محیطی	۱(سوال۹)	۰,۶۱	۸,۳۲	۸۲۴/۰	۰,۷۸۹	۰,۶۳۴
	۲(سوال۲۳)	۰,۶۹	۹,۳۷			
	۳(سوال۳۶)	۰,۵۷	۷,۰۵			
	۴(سوال۳۸)	۰,۵۰	۶,۵۸			
	۵(سوال۱۷)	۰,۳۸	۴,۸۱			
	۶(سوال۱۱)	۰,۴۸	۶,۲۶			

معیارهای نیکویی برازش مدل

بطور کلی برای ارزیابی مدل تحلیل عاملی تاییدی چندین مشخصه برازندگی وجود دارد. در این پژوهش برای ارزیابی مدل تحلیل عاملی تاییدی از شاخص‌های X^2 ، میانگین مجذور پس ماندها RMR، شاخص برازندگی GFI، شاخص تعدیل برازندگی AGFI، شاخص نرم شده

برازندگی (NFI)، شاخص نرم‌نشده برازندگی (NNFI)، شاخص برازندگی فزاینده (IFI)، شاخص برازندگی تطبیقی (CFI) و شاخص بسیار مهم ریشه دوم برآورد واریانس خطای تقریب RMSEA استفاده شده است. همانطور که مشخصه های برازندگی جدول نشان می‌دهد، داده‌های این پژوهش با ساختار عاملی و زیربنای نظری پژوهش برازش مناسبی دارد و مقدار حد مطلوب در نگاره زیر به علاوه مقدار برآورد شده مقایسه شده است و نتیجه مقایسه بیانگر اعتبار سازه است.

نگاره (۴): شاخص‌های برازندگی مدل ساختاری

شاخص	حد مطلوب	مقدار برآورد شده
میانگین مجذور پس ماندها RMR	نزدیک به صفر	۰,۰۲۰
میانگین مجذور پس ماندها استاندارد شده SRMR	نزدیک به صفر	۰,۰۵۴
شاخص برازندگی GFI	در حدود ۰/۹	۰,۹۵
شاخص نرم‌نشده برازندگی (NFI)	در حدود ۰/۹	۰,۹۶
شاخص نرم‌نشده برازندگی (NNFI)	در حدود ۰/۹	۰,۹۶
شاخص برازندگی فزاینده (IFI)	در حدود ۰/۹	۰,۹۶
شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)	در حدود ۰/۹	۰,۹۶
ریشه دوم برآورد واریانس خطا، RMSEA	کمتر از ۰/۱	۰,۰۹۴

نتیجه گیری

به طور کلی هدف از این پژوهش ارائه الگوی ارزشیابی عوامل موثر بر ورزشکستگی شرکت‌ها در ایران می‌باشد. برای بررسی روایی شاخص‌های طراحی شده از روش دلفی و برای آزمون پایایی از ضریب پایایی آلفای گرونباخ استفاده است و برای گروه بندی عوامل ورزشکستگی از تایید عامل اکتشافی استفاده شده است و برای ارائه مدل نهایی ورزشکستگی از روش معادلات ساختاری و تایید عاملی استفاده شد تا تحلیل جامعی از تاثیر متغیرهای مکنون و اجزای سازنده آنها بر ورزشکستگی شرکتها در ایران داشته باشد.

یافته های پژوهش نشان می‌دهند، عوامل موثر بر ورزشکستگی شامل: خطاهای مدیریتی، اعمال مجرمانه، بحران‌های محیطی، خطای‌های حسابداری و عامل حوادث (طبیعی و غیر طبیعی) هستند.

بر این اساس پیشنهاد می‌گردد: (۱) بهره‌گیری از روش‌های نوین مدیریت در سطوح مختلف شرکت‌ها ابتدا در جهت جلوگیری از بروز عوامل ورشکستگی و در درجه دوم در جهت مهار و برون رفت از ورشکستگی شرکت‌ها سودمند خواهد بود. (۲) برای تکمیل قانون ورشکستگی مندرج در قانون تجارت ایران دارد پیشنهاد می‌گردد، موارد زیر در قانون تجارت برای درخواست‌های ورشکستگی و تعیین عوامل احتمالی هریک از انواع ورشکستگی اضافه گردد: (۱) در درخواست‌های ورشکستگی باید علت ورشکستگی با ارائه اسناد و مدارک مثبت و اعلام اثرات ریالی هریک از علت‌های ورشکستگی مطرح و اعلام گردد. (۲) کارشناسان رسمی رشته حسابداری و حسابرسی منتخب دادگاه با توجه به درخواست کنندگان ورشکستگی و مدارک مثبت ارائه شده در خصوص صحت عوامل موثر در ورشکستگی و اثرات ریالی هر کدام از علت‌ها در خصوص احراز ورشکستگی شرکت و تاریخ توقف ورشکستگی و عجز در پرداخت اظهار نظر نمایند. (۳) در احکام قضایی ورشکستگی به علت‌های ورشکستگی و اثرات مالی که توسط کارشناسان رسمی دادگستری رشته حسابداری و حسابرسی منتخب دادگاه تایید شده است، اشاره و حکم ورشکستگی صادر و بر اساس نوع علت‌ها و توجه به اثرات هریک از علت‌های ورشکستگی نوع ورشکستگی به شرح زیر صادر گردد:

اگر عواملی باعث ورشکستگی شرکت شود که در کنترل و اختیار هیات مدیره نبوده و تعدی و تفریطی توسط هیات مدیره و مدیرعامل انجام نشده باشد، نوع ورشکستگی عادی تعیین خواهد شد. اگر عواملی باعث ورشکستگی شرکت شود که در کنترل و اختیار هیات مدیره نبوده و ورشکستگی شرکت ناشی از تصمیمات اشتباه هیات مدیره ناشی گردد و همچنین تعدی و تفریط توسط هیات مدیره و مدیرعامل در ایجاد عوامل ورشکستگی موجب تعیین نوع ورشکستگی به تقصیر تعیین خواهد شد.

اگر عواملی باعث ورشکستگی شرکت شود که ناشی از حساب سازی و تقلب در جلوه دادن شرکت به عنوان ورشکسته توسط هیات مدیره و مدیرعامل باشد؛ ابتدا اگر قابلیت برگشت و اصلاح داشته باشد عدم احراز ورشکستگی اعلام می‌گردد و در صورتی که قابلیت برگشت و اصلاح نداشته باشد، نوع ورشکستگی به تقلب تعیین خواهد شد.

در پژوهش‌های آتی توصیه می‌شود، براساس عوامل ورشکستگی شناسایی شده شرکت‌ها در ایران؛ شاخص‌های جدیدی برای پیش‌بینی انواع ورشکستگی مطرح گردد و اثرات احتمالی ورشکستگی بر تابع مطلوبیت و مقایسه آن نسبت به اثرات سود و زیان بر تابع مطلوبیت بر اساس تئوری چشم‌انداز بررسی شود.

منابع

- احمدی امین، الهه؛ تحریری، آرش. (۱۳۹۸). تأثیر انتقال ورشکستگی در صنعت بر محتوی اطلاعاتی سود شرکت‌ها. فصل‌نامه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۲۶ (۱)، ۱-۱۸
- اسمعیلی، سهیلا؛ گوگردچیان، احمد. (۱۳۹۶). پیش‌بینی ورشکستگی مالی با استفاده از صورت جریان نقد: رهیافت شبکه عصبی مصنوعی. مدیریت فرهنگ سازمانی، ۱۵ (۴)، ۸۷۹-۹۰۱
- رحمانی، علی؛ بشیری منش، نازنین. (۱۳۹۶). محرک‌های افشای اختیاری در بازار سرمایه ایران. فصل‌نامه علمی پژوهشی مطالعات تجربی حسابداری مالی، ۱۴ (۵۶)، ۱-۳۲
- راعی، رضا؛ تحریری، آرش. (۱۳۸۷). تأثیر انتقال ورشکستگی در صنعت بر محتوی اطلاعاتی سود شرکت‌ها. فصل‌نامه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۵۳ (۱۷)، ۱۷-۴۳
- سلیمانی امیری، غلامرضا؛ رسولی، ندا. (۱۳۹۸). بررسی عوامل اثرگذار بر جهانی شدن چارچوب‌های گزارشگری مالی و استانداردها و رویه‌های حسابداری. فصلنامه پژوهش حسابداری و حسابرسی، ۱۱ (۴۰)، ۱۵۹-۱۸۲
- علوی، سید مصطفی؛ معماریان. (۱۴۰۰). ویژگی‌های حسابرس و احتمال ورشکستگی. پژوهش‌های تجربی حسابداری، ۹ (۴)، ۱-۲۱
- ناظمی اردکانی، مهدی. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر حاکمیت شرکتی و محافظه‌کاری بر توان پیش‌بینی مدل‌های ورشکستگی مبتنی بر شبکه‌های عصبی. پژوهش‌های تجربی حسابداری، ۲۰ (۵)، ۱۱۳-۱۳۲
- ناظمی اردکانی، مهدی؛ زارع مهرجردی، وحید. (۱۳۹۷). طراحی و تبیین الگوی پیش‌بینی ورشکستگی شرکت‌ها بر حسب صنایع منتخب با الگوی درخت تصمیم. فصلنامه مدیریت دارایی و تأمین مالی، ۶ (۲۱)، ۱۲۱-۱۳۸
- Ahmadi Amin, Ellaheh, Tahri, Arash. (2019). The effect of bankruptcy contagion on earnings in formativeness. *The Journal of Accounting and Auditing review*, 133 (3), 1-18
- Altman, E.I. (1968). Financial ratios, discriminant analysis and the Prediction of Corporate bankruptcy. *The Journal of Accounting*, 23, (1), 384-401
- Beaver, W. H. (1966). Financial ratios as predictors of failure. *Journal of Accounting Research*, 4, *Empirical Research in Accounting: Selected Studies, (Supplement)*, 71-111
- Casey, C. and N. Bartczak. (1985). Using Operating Cash Flow Data to Predict Financial Distress: Some Extensions. *Journal of Accounting Research*, 23(1), 384-401
- Gahlon, J. M., and R.L. Vigeland. (1988). Early warning of Bankruptcy Using Cash Flow Analysis. *The Journal of Commercial Bank Lending*, 4-15

- Gilbert, L. R., Menon, K. and K. B., Schwartz.(1990). Predicting Bankruptcy for Firm in Financial distress. *Journal of Business and Accounting*, 17(1),161-171
- Ismaili, Soheila, Gogerardchian, Ahmad.(2017). Predicting financial bankruptcy using the cash flow approach of the artificial neural network approach. *Organizational culture management*, 133 (3), 1-18
- Nazemi Ardakani, Mehd.(2016). Investigating the effect of corporate governance and conservatism on the predictive power of neural network-based bankruptcy models. *Empirical Research in Accounting*, 5 (20), 113-132
- Nazemi Ardakani, Mehdi, Zaremehjerd, Vahidi.(2018). Bankruptcy forecasting companies according to selected industries with the decision tree pattern. *Asset Management and Financing*, 133 (3), 1-18
- Ohlson, James A. Spring.(1980). Financial ratios and the probabilistic Prediction of bankruptcy. *Journal of Accounting Research*, 18(1), 109-131.
- Raei, Reza. Fallahpour, Saeed.(2008). The effect of bankruptcy contagion on earnings in formativeness. *The Journal of Accounting and Auditing review*, 133, 18-31
- Shai, Bernstein.(2019). Financial ratios, discriminant analysis and bankruptcy spillovers. *The Journal of Financial Economics*, 133 (3), 608-633
- Soleimani Amiri, Gholamreza, Rasouli, Neda. 2020. Effective Factors on Harmonization of Financial Reporting Frameworks, Accounting Standards and Producers. *Accounting and Auditing Research*, 9 (6), 1-22(in Persian).